

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Національний педагогічний університет
ім. М.П. Драгоманова
Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ
Кафедра педагогіки музичної освіти
і виконавського мистецтва МДУ
Кафедра співу, диригування
та музично-теоретичних
дисциплін МДУ

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ
XXI СТОЛІТТЯ**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції**

Мукачево-2015

як особистості, особливості та специфіку його професійно-педагогічної діяльності та розглядаються як виявлення неповторної індивідуальності.

Література:

1. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. / О.М. Олексюк. – К.: КНУКІМ, 2006. – 188 с.
2. Баренбойм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л.: Музыка, 1974. – 335 с.
3. Бахтин М.М. Литературно-критические статьи. – М.: Художественная литература, 1986. – 514 с.
4. Смирнова Т.А. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле і сучасність / Т.А. Смирнова. – Харків: Константа, 2002. – 256 с.

Буркало Степан Михайлович

МУЗИЧНИЙ АНАЛІЗ – ПРОФЕСІЙНЕ ВМІННЯ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Завдання естетичного виховання школярів можуть бути вирішені успішно тільки в тому випадку, якщо школа буде забезпечена відповідно підготовленими кадрами. Зокрема, належний рівень музичного навчання і виховання може бути досягнутий тільки при умові, що насамперед сам учитель буде на висоті завдань, які перед ним стоять, буде знаючим, зацікавленим і методично озброєним педагогом.

Одна з найбільш важливих вимог, які ставляться перед шкільним вчителем, це вимога ґрунтовної музичної грамотності в найширшому значенні цього слова – починаючи від правильного запису нотного тексту, закінчуючи вірним розкриттям змісту музичного твору в зв'язку зі всією сукупністю його виражальних засобів, тобто його художньою формою. Тому одна з найважливіших вимог вчительської професії полягає в оволодінні основами музичного аналізу.

Розкриття змісту музичного твору в єдності з його художньою формою не являється самоціллю: результати аналізу використовуються у всіх аспектах діяльності вчителя музичного

мистецтва. Ні в одному з напрямів своєї роботи вчитель не може обходитись без музичного аналізу, і тому від того наскільки він володіє навиками аналізу у великій мірі залежить кінцевий результат його праці.

На першому етапі музичного виховання дітей (початкові класи) більш суттєвим являється матеріал першого розділу курсу аналізу – елементи музичної мови. При розучуванні нової пісні, слухання музики, ознайомленні дітей з музичною грамотою вчитель має великі можливості для виховання в дітей уваги до виражальних засобів музики: питання виразових можливостей ладів, певний характер деяких мелодичних інтервалів, інтонацій, роль регістру, темпу, динаміки і т.д.

Велике значення в розвитку музичного сприймання має *художній аналіз* музичних творів. У процесі навчання учні повинні засвоїти певний комплекс знань про засоби музичної виразності та про їхню роль у розкритті того чи іншого музичного образу. Необхідно, щоб учні відчували внутрішню залежність всіх елементів музичної мови. Учитель лише тоді досягне навчально-виховної мети, коли ознайомлення з виражальними засобами музики та усвідомлення їхньої ролі поєднуюватиметься з емоційно-естетичним сприйманням музичних творів.

Треба пам'ятати, що процес свідомого засвоєння матеріалу можливий лише в тому випадку, коли учень зіставляє різні засоби музичної виразності, які певною мірою узгоджуються і є спільними для багатьох музичних творів. Свідоме засвоєння цілісного художнього образу нового музичного твору повинно спиратись на міцну основу раніше набутих знань.

Дітям більш старшого віку доступні, і безперечно, корисні певні відомості про музичні форми. Звичайно, на уроці немає можливості детально вивчати структуру музичного твору, але дати дітям поняття про різні музичні форми, про їх зв'язок з жанрами і різними типами змісту – не тільки можливо, але і просто необхідно, хоча б для елементарної музичної культури, яку покликані виховувати шкільні уроки музичного мистецтва.

Учні вчаться аналізувати музичний твір, визначати його музичні образи, їх розвиток. Це допоможе їм засвоїти основні закони побудови музичного твору.

Найважливіші принципи, на яких ґрунтується будова більшості музичних творів, це – контрастність і повторення. Контраст у музиці буває різноманітний. Часто він зустрічається як зіставлення веселої мелодії з сумною, або навпаки, іноді це зміна темпів, динамічних відтінків, тональності, ритму, розміру, способу викладу музичного матеріалу (гомофонна або поліфонічна фактура), темброве зіставлення різних музичних інструментів тощо.

Слід звернути увагу учнів і на повторення (без змін або з певними видозмінами) як один із прийомів розвитку музичного матеріалу. Вони повинні усвідомити, що композитор часто вдається до повторення окремих тем чи уривків музичного твору для того, щоб у пам'яті слухачів закріпилися головні музичні образи.

Аналізуючи мелодію, слід встановити логічний зв'язок між складовими елементами її музичної мови (лад, ритм, форма). Після того як учні ознайомляться з тими чи іншими інтервалами, необхідно розкрити їхню виражальну роль в мелодії.

Для того, щоб сприймання музики було більш свідомим, варто іноді звернути увагу учнів на деякі музичні явища, вивчення яких не передбачено програмою. Це модуляції, відхилення, виражальні можливості гармонії (консонанси, дисонанси), фактура (гомофонна чи поліфонічна) тощо.

Вже на музичних заняттях в дошкільних закладах важливо зацікавити дітей різними видами мотивних структур. Різницю між інтонацією запитання і відповіді діти пізнають досить рано. Для виховання цього навичку добре підходять короткі дитячі поспівки. Для того щоб розвинути в дітей відчуття форми діти вивчають короткі поспівки, які складаються з початкового (питального) та заключного (відповідь) мотивів. Після того, як ці поспівки добре засвояні, діти легко імпровізують схожі мотиви.

Введення у процес навчання елементів імпровізації – один з дійових методів підвищення активності учнів на уроці, який сприяє розвитку музичного слуху і творчих здібностей школярів. Діти, особливо в дошкільному віці, виявляють нахил до фантазування, вони несвідомо створюють нескладні поспівки, в яких прагнуть музичною мовою висловити свої думки й

переживання. Враховуючи творчі можливості дітей, доцільно на уроках музики давати нескладні завдання: створити стверджувальну мелодію-відповідь на короткий мотив-запитання, знайти відповідь на поставлене ритмічне запитання, скласти мелодію на заданий ритм чи написати пісеньку на знайомі вірші або на власні слова. Ця форма роботи дає змогу учням засвоїти ритмічну пульсацію в творах з різним розміром, ладовий колорит, допомагає краще усвідомити певні закономірності побудови мелодії та музичної форми в цілому.

На початкових етапах застосування методу імпровізації потрібно дати дітям зразок ритмічної та мелодичної побудови мелодії. Після того, як учні почнуть добре орієнтуватися в цьому виді роботи, вчитель привчає їх до самостійної імпровізації.

Вже починаючи з першого класу, учні повинні одержувати певні знання про музичні форми, вчитись розрізняти частини в музичному творі. Перш ніж знайомити дітей з такими поняттями, як куплет, заспів, приспів пісні, вчитель підготовляє їх до цього, розвиває музичну спостережливість, навчає осмислювати музичні твори, різні за змістом і характером. Одночасний вплив на думки і почуття, органічне поєднання пізнавальних та емоційних моментів є характерною особливістю сприйняття музики. Безперервний розвиток музичних образів вимагає від слухачів активної уваги – вони повинні безперервно стежити за динамікою цього розвитку. Досвід показує, що іноді слухачі не сприймають структуру музичного твору, а зосереджують свою увагу на сюжеті, який виникає в їхній уяві під впливом випадкових образів та асоціацій (наприклад під впливом назви твору).

Слухання музики позитивно впливає на всебічний розвиток школярів і, зокрема, розумовий. У процесі слухання діти вчаться помічати подібність між окремими частинами твору і своєрідність кожної з них, виділяти характерні ознаки музичного образу, співвідносити форму та зміст музики. Таким чином, дитина поступово привчається аналізувати музику, оволодівати прийомами образного мислення.

Метою загальної музичної освіти в основній школі є особистісний розвиток учня і збагачення його емоційно-естетичного досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва, а також формування ціннісних орієнтацій,

потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні. Саме над реалізацією цієї мети і має працювати кожний вчитель музичного мистецтва.

Габель Оксана Іванівна

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗОШ

Процес формування музичної культури школярів передбачає теоретичні усвідомлення про суть вокально-педагогічної творчості вчителя музики в умовах загальноосвітньої школи, бо неможливо підготувати людину до будь-якої діяльності, не маючи чіткого уявлення про неї.

Визначення поняття *вокально-педагогічна творчість* учителя музики вимагає філософського погляду на творчість як на високий рівень діяльності людини у сфері «духовного виробництва», а також її головних напрямів, змісту та специфічних особливостей вокально-музичного мистецтва.

З цією метою практичне визначення поняття *творчості* музична педагогіка поділяє на:

- музичну творчість;
- педагогічну творчість.

Суть *музичної творчості* можна розглянути у двох напрямках, а саме: музична творчість як *результат композиторської праці*; музична творчість як *результат музичного виконавства*. Наша мета розглянути виконавство як прояв творчості. Музичний твір, поставлений на нотний стан композитором, або народна пісня залишаються мертвим капіталом до тих пір, поки за них не візьметься виконавець, не виконає їх. Цей процес буде повторюватися кожен раз знову і знову, поки буде виникати потреба певної аудиторії слухати його, а виконавцю виконувати, не має значення – співати чи грати. Якщо розглядати *вокальне мистецтво* як найбільш уживане суспільством (сольний, ансамблевий, хоровий спів), то ми зауважимо, що в шкільній практиці сольний, ансамблевий і хоровий спів буде розрізнятися і поділятися згідно з віковими групами школярів: *молодший вік, середній вік, старший вік*.

Для мене особливо важливим є розкриття суті *педагогічної творчості*, тобто з'ясувати, що таке педагогічна творчість учителя музики; які істотні ознаки властиві їй і у чому вони проявляються; як відрізнити творчу діяльність від нетворчої. Відповідь на ці питання хочу отримати таким чином, щоб у кінцевому результаті вона забезпечила знання про систему педагогічної творчості вчителя музики. У вокальному навчанні теоретичний матеріал є логіко-понятійною основою практичного розвитку вокально-технічних навичок, яка виявляється в структурі індивідуальних занять і тому є присутньою в усій ієрархії дидактичних дій. Усі дидактичні дії відбуваються, в основному, на індивідуальних заняттях із вузівської навчальної дисципліни «Постановка голосу». Одночасно на цих заняттях здійснюється формування у майбутнього вчителя музики мети, змісту, методів, завдань педагогічної творчості.

Істотними ознаками творчої діяльності, за якими її можна відрізнити від репродуктивної, тобто нетворчої діяльності, є новизна та соціальна значимість її продуктів.

Новизна матеріальної культури є очевидною, а от ідеальні об'єкти (якості людини, духовна творчість), їх новизна та критерії її визначення значною мірою ускладнюються. Кожен конкретний вид педагогічної діяльності має свої специфічні особливості. Такі специфічні особливості має вокально-педагогічна творчість учителя музики. Для того щоб здійснювати її, потрібно володіти певними природними якостями, а саме: мати музичний слух; володіти співочим голосом; мати музичну пам'ять; мати ритмічні відчуття.

Ці якості вчителя музики формуються впродовж його дитячого, юнацького віку і вдосконалюються у процесі навчання у середньому та вищому навчальному закладі музичного профілю.

Сфера вокальної діяльності, в якій реалізується педагогічна творчість учителя музики, є надзвичайно широкою. Найперше - це вокальне забезпечення диригентської діяльності з шкільними хоровими колективами. В одних випадках учитель музики реалізує вокальні знання у процесі перевірки дитячих голосів для формування хорових партій колективів; у інших - зведення звучання хорових партій до якісного стандарту згідно з